

NATIONAL IDENTITY REFLECTED IN THE ROMANIAN CULTURAL MEDIA**Felicia Cordoneanu, Assist. Prof., PhD, "Dunărea de Jos" University of Galați**

Abstract: In this article I propose an analysis about the national cultural identity reflected in the most representative Romanian cultural press of the last years. The sociologic perspective raises a few questions related to a social topic less examined in the Romanian academic space about the popular culture: what are the links between consumer culture and traditional culture of identity?; how national cultural identity influencing the consumption of cultural popular „products”?; in which of the culture of the elites and the popular culture is better represented the national cultural identity? Beyond this questions, in this article I intend to explain, using some examples, the way that national cultural identity is reflected in the specialized media and transmitted to the consumer public of culture.

Keywords: popular culture, national cultural identity, culture of the elites, traditional culture, documentary analysis.

Introducere

Spiritul cultural identitar românesc a căpătat valențe noi în ultimele două decenii, întrucât lipsa aparatului de propagandă și a cenzurii a lăsat liberă de orice constrângere manifestarea acestuia. Libertatea de exprimare a opiniei, inclusiv a aceleia culturale a dezvăluit caracteristici ascunse până atunci ochilor critici ai regimului comunist. Iar ceea ce s-a dezvăluit a lăsat la vedere, cu bune și cu rele, o pleiadă de manifestări culturale diferite, pe alocuri divergente, degrabă grupate în jurul unor personalități culturale, intelectuale de la noi. Aceste grupuri de opinie s-au dovedit în timp a fi și grupuri de interese într-un "război cultural" pornit din prea plinul tensiunilor acumulate decenii la rând. Lipsa unui factor coagulant (așa cum a fost în perioada comunistă "lupta împotriva regimului"), a făcut să răsară conflicte ideatice (de natură culturală și politică) dublate de multe ori de conflicte de orgolii, de presigiu, de atacuri la persoană între intelectualii de seamă ai societății românești.

Ceea ce înseamnă generic intelectual iese din sfera de atenție a acestui studiu, dar trebuie să lămurim statutul public al intelectualului. Astfel, indiferent de sintagma utilizată pentru a desemna un intelectual activ la nivel public ("intelectual angajat", "intelectual public" etc.), este necesar să stabilim în ce constă funcția socială a unui "om de cultură". Michael Shafir susține ideea că "intelectualului i se cere nu *neutralitate*, cu atât mai puțin *indiferență* față de sfera politicului, ci nealiniere formală"¹. Karl Mannheim lansa în 1929 sintagma "intelectualitatea independentă", referindu-se la apartenența la o clasă socială, ulterior extinzându-i-se sensul la întregul complex de relații dintre intelectual și celelalte sfere ale societății (politică și economică).

Am pornit discuția din acest studiu de la formularea statutului intelectualului din societatea românească actuală întrucât presa de cultură de la noi îi are ca inițiatori pe unii dintre aceștia, iar stabilirea pozițiilor publice ale acestora dau măsura orientărilor pe care le

¹ Prin "formal", Shafir înțelege aderarea "la o mișcare politică, la un partid politic, sau acceptarea unor poziții de conducere proeminente dependente de sfera politică și remunerate de acestea." (vezi, Michael Shafir, „Intelectalii? Publici?”, în Sorin Adam Matei, Mona Momescu, eds., *Idolii forului. De ce o clasă de mijloc a spiritului este de preferat „elitei” intelectualilor publici*, Editura Corint, București, 2010, p. 19)

propun publicului consumator de cultură prin publicațiile ai căror fondatori sunt. Când vom prezenta publicațiile supuse investigației din acest studiu vom detalia subiectul.

Identitatea este un concept vast, multidisciplinar, dinamic și poate fi explicat în relație cu alte concepte precum cultură, ori națiune. Teoriile sociologice utilizează sintagme deja încetățenite ca forme ale identității precum: ”identitate națională”, ”identitate culturală”. Valabilitatea sensurilor conceptului de identitate și relevanța lor pentru studiul de față obligă la prezentarea succintă a câtorva perspective sociologice (prezentul demers științific se înscrie în domeniul sociologic de cercetare) ale acestui termen, precum și a noțiunilor colaterale pe care se sprijină definirea sa, astfel încât să construim un cadru conceptual pentru prezenta cercetare.

Din punct de vedere sociologic *identitatea* se definește în raport cu ideea de *altul* (*alteritate*). Raportul identitate-alteritate evidențiază atât o opoziție prin care se pot stabili deosebiriile dintre *sine* și *celălalt* dar și asemănările. Paradoxul logic devine, în plan social, un element firesc, necesar în procesul de stabilire a trăsăturilor definitorii pe care le implică identitatea. Actorii sociali își stabilesc identitatea doar prin raportarea la un altul (fie că este vorba de alți indivizi, sau alte grupuri sociale).

Sub aspect cultural identitatea poate fi receptată într-o dublă ipostază:

- a) o identitate culturală de nivel macro-social care înglobează ”ansamblul producțiilor rezultate din interacțiunea omului cu mediul său (unelte, habitat, instituții etc.) și cu semenii. Organizarea globală a unei culturi constituie astfel un ansamblu de scheme interpretative care îi permit fiecăruia, în acest cadru specific, să producă și să perceapă semnificațiile sociale ale comportamentelor sale și ale altora.”². Din această perspectivă pot fi semnalate fenomene social-istorice precum cel de ”închidere culturală” dintre marile civilizații, separate de distanțe geografice considerabile. O dată cu dispariția distanțelor închiderea devine artificială, fiind doar un efect al voinței: ori de a se separa de ceilalți, în special de vecini, sau cel puțin de a se diferenția de ei, ori de a rezista opresorului³. Situația descrisă mai sus se aplică modelului românesc în special după apariția, prin reprezentanții Școlii Ardelene, a naționalismului. La polul opus, la cumpăna dintre milenii se produce o deschidere generalizată, care trebuie suportată, negociată. Centrele puterii politico-economice impun ”periferiilor” modele culturale egale, printr-o dominație mascată de împărtășire a unor valori universal valabile. Aceste modele culturale transformă, prin influențe și împrumuturi, identitățile culturale naționale. Procesul de integrare în Uniunea Europeană și aderarea la structurile euro-atlantice au determinat mutații în toate domeniile societății românești, inclusiv în plan cultural. Identitatea culturală națională este redimensionată și redefinită. Se formează curente de opinie divergente în rândurile intelectualilor români. Unii sunt pro-occidentali și adepți ai modelului cultural transnațional, alții sunt susținători ai conservării elementului identitar național prin respingerea valorilor culturale occidentale. Călea de mijloc aparține acelor intelectuali care consideră că ”defectele” specificului românesc pot fi corectate cu

² Gilles Ferréol, Guy Jucquois, *Dicționarul alterității și al relațiilor interculturale*, Editura Polirom, Iași, 2005, p. 333.

³ Gerard Leclerc, *Modernizarea culturală. Civilizații puse la încercare*, Editura Știința, Chișinău, 2003, p. 27.

ajutorul influențelor modelului cultural occidental. Discutabilă este, din punctul meu de vedere, vizibilitatea intelectualilor și capacitatea lor civică de a modela mentalități. La nivel de discurs, argumentele celor trei perspective sunt temeinic fundamentate. Faptul că modelul occidental (inclusiv cel cultural) a fost ”implementat” de-a valma, după cum a bățut vântul intereselor de grup (politice, economice, etnice, uneori), arată neputința ”intelectualilor publici” de a aduce argumentele teoretice în planul pragmatic al realității sociale românești. Pornind de la aceste observații empirice, vom formula mai jos modul în care revistele de cultură de la noi au reflectat toate aceste modificări identitare și cu ce costuri.

- b) O identitate culturală de nivel micro-social, ca ansamblu de elemente care țin în principal de arte și de litere. Așa numita ”cultură înaltă” dă un sens restrictiv termenului *cultură*. Identitatea culturală națională este, la acest nivel al percepției, mult mai stabilă și mai ancorată în modelul original. Influențele ”celorlalți” sunt filtrate mai ușor, modificările sunt controlabile. Diferențele culturale nu dau naștere la conflicte și la anomalii majore în planul identității. Dialogul intercultural se desfășoară prin disponibilitatea reciprocă a părților de a dori să-l descopere pe *celălalt*. Învățarea toleranței este posibilă, iar modele identitare diferite pot coexista în lipsa unei mize majore, alta decât cea pur culturală.

Stadiul cercetării în cadrul tematicii discutate aici are patru direcții majore: 1. o literatură de specialitate referitoare la conceptul de identitate și la fenomenul identitar surprins în cadrele culturilor naționale este imposibil de cuprins și de sintetizat în orice studiu de această factură și întindere; 2. existența unor lucrări cu caracter predominant filosofic, de analiză jurnalistică ori politică, care ating parțial (direct sau indirect) problematica identitară culturală națională; 3. Lucrări teoretice de sociologie și de antropologie în special, în care putem descoperi analize referitoare la statutul, rolul, funcțiile actorilor sociali implicați în formarea și promovarea/valorificarea unei culturi naționale, cunoscuți sub denumirea generică de intelectuali; 4. Lucrări științifice de analiză a presei românești pe diferite teme de actualitate și articole de presă cu caracter critic, articole de opinie și atitudine civice (politice și ideologice). Așadar am avut la dispoziție materiale de documentare teoretică tangente subiectului dezvoltat aici, iar noutatea cercetării de față se concretizează în analiza documentară a presei culturale de la noi și formularea unor concluzii de natură sociologică cu privire la modul în care este reflectată identitatea culturală românească în principalele publicații culturale de la noi.

Designul cercetării și interpretarea datelor

Cultura este purtătoarea elementelor identitare ale unui grup social, ale unei națiuni, pentru că se bazează pe un sistem de valori adânc înrădăcinat în istoria colectivităților. Prin urmare putem afirma că o constantă a *identității* unui grup o reprezintă factorul cultural. Identitatea națională se definește inclusiv prin existența elementelor culturale esențiale ale unui popor. În studiul de față ne interesează să arătăm modul în care este reprezentată identitatea culturală națională în presa culturală românească. Se ridică întrebarea dacă se mai păstrează caracterul identitar al culturii naționale și sub ce formă (a culturii înalte, a elitelor, sau a culturii populare/de masă) ajunge ea la consumatorul de cultură. În acest sens răsar și alte întrebări, cum ar fi: ce raport există între ”cultura națională” și ”cultura de masă”? în ce

măsură cultura națională își păstrează identitatea în raport cu influențele culturii de masă? Dar în raport cu specificul culturii înalte? În ce mod este reflectată identitatea culturală națională în presa culturală de la noi?

Problematica formulată în întrebările de mai sus au dat naștere unor *ipoteze* de a căror confirmare sau infirmare se va ocupa cercetarea de față. Legitimitatea ipotezelor pe care le formulăm aici se justifică prin interesul publicului consumator de cultură față de publicațiile de profil. Acestea sunt, în fond, niște produse culturale în sine.

Analiza pornește de la formularea unor ipoteze care au rezultat în urma unor preocupări supuse observației empirice pe care mi-am propus să le verific în profunzime cu ocazia scrierii acestui articol. Lecturarea mai multor publicații de cultură de la noi a avut, nu de puține ori, un efect paradoxal: pe de o parte mă puteam informa cu privire la diferite evenimente culturale, artistice, care prin diversitatea și numărul lor dau măsura ofertei de manifestări culturale existentă în mediul socio-cultural românesc; pe de altă parte asistam la un spectacol polemic de editoriale și recenzii (în special recenzii) în care oamenii de cultură de la noi exagerau într-o confruntare de idei cultural-politice. La o primă impresie, exercițiul democratic al confruntării de opinii în spațiul public pus la dispoziție de revistele de cultură și de spațiile web ocupate de acestea, era asigurat. Totuși, disconfortul resimțit după un timp m-a determinat să observ mai îndeaproape fenomenul. Fără nicio legătură cu cererea consumatorului de cultură, acesta s-a văzut pus în situația de a asista la o inflație de luări de poziție și drepturi la replică care au dus la divizarea presei culturale românești în grupuri de interese. Astfel, mă preocupă să analizez acest fenomen și să determin cauzele, factorii și temele de dispută dintre diferitele centre de opinii. În felul acesta mă aștept să obțin o imagine cât mai fidelă a specificului cultural românesc.

În egală măsură presa scrisă (inclusiv cea culturală) îndeplinește câteva funcții esențiale în plan public: este formatoare de opinie, promotoare a unor valori sociale, culturale și identitare și nu în ultimul rând promovează valori și principii socio-culturale și politice. Prin urmare consider că:

1. Presa culturală românească este grupată în grupuri de interese; astfel, identitatea culturală românească reflectată în presa culturală de la noi, se diluează și se golește de conținut sub acțiunea conflictelor de idei, sau a ceea ce am numit mai sus ”războaie culturale”;
2. Calitatea produselor culturale pe care le oferă presa de profil de la noi este mai scăzută față de *cererea* publicului consumator de produse culturale. Din punct de vedere cantitativ raportul este invers proporțional.
3. Revistele de cultură îndeplinesc funcția de formare a opiniilor și a atitudinilor publicului consumator de cultură fără a ține seama de distincția existentă între ”cultura înaltă” și ”cultura de masă (populară)”. Cred că elemente specifice ale celor două tipuri de cultură (detaliat mai sus) interferează în sensul în care, fie produse ale culturii populare suferă un proces de stilizare și ne sunt prezentate ca produse ale culturii înalte, fie evenimente culturale de elită ne sunt prezentate ca produse accesibile publicului larg. În plus, unele produse culturale de elită au ca sursă de inspirație teme ale culturii de masă.

Scopul acestui demers constă în realizarea unei imagini de ansamblu referitoare la modul în care este reflectată identitatea culturală românească în presa culturală de la noi. Este

importantă precizarea că cercetătorul se plasează în această investigație în postura de actor social consumator de cultură și cititor de publicații culturale. Pentru această cercetare principala sursă de investigație documentară a constituit-o consultarea câtorva publicații culturale centrale, ca surse directe de colectare a datelor, la care se adaugă parcurgerea câtorva lucrări tematice referitoare la cadrul teoretic al acestei cercetări.

Obiectivul cercetării este să semnalăm faptul că răspunderea unor formatori de opinie, așa cum sunt intelectualii publici grupați în jurul revistelor de cultură ar trebui să reprezinte unul dintre criteriile esențiale după care aceștia ar trebui să se ghideze. Or, statutul social pe care îl îndeplinesc nu corespunde, adesea, cu practica editorială pe care o promovează.

Metodologia utilizată în acest studiu este analiza documentară. Alcătuirea fișei de analiză a conținut următorii itemi:

- criteriile de selecție ale revistelor de cultură,
- declarația de constituire, sau, după caz, platforma program a publicației, motto-ul sau sintagma definitorie a revistei,
- rubrici,
- relația cu publicul cititor

Interpretarea datelor

Criteriile de selecție ale publicațiilor culturale au fost: a) să fie publicație centrală (să aibă o difuzare la nivel național); b) să aibă un caracter generalist asupra culturii; c) să dețină factor de impact (acest criteriu nu se referă la factorul de impact al revistelor cu caracter pur științific) asupra formării opiniilor cititorilor; d) să cuprindă rubrici permanente sau semipermanente de dezbateri, opinii, atitudine, polemică, societate, politică; profilul și misiunea publicației să aibă un caracter cultural-general declarat; e) nu în ultimul rând, selecția a avut în vedere istoricul revistei în ceea ce privește modul în care a rezistat și s-a adaptat pieței concurențiale a revistelor de cultură. În urma selecției au fost alese următoarele reviste (enumerare aici într-o ordine aleatorie): *Observator Cultural*, *Dilema Veche*, *Contrafort*, *Revista 22*, *România Literară*.⁴ Consider că aceste reviste corespund criteriilor amintite mai sus. Punctul de interes îl constituie abordările polemice. Un număr semnificativ de articole dețin această caracteristică, iar la nivelul discursului polemică nu se restrânge doar la una a ideilor, ci merge până la ceea ce este numit ”atac la persoană”.

Așadar, conform ipotezelor, scopului și obiectivului cercetării, interpretarea datelor din acest studiu s-a realizat pe două direcții distincte dar consonante, în care elementul comparativ a constituit liantul demonstrativ al întregii cercetări.

- Pe de o parte m-a interesat să realizez o evaluare a dimensiunii identitare naționale a culturii, așa cum este ea reflectată în publicațiile enumerate mai sus;
- Pe de altă parte am investigat caracterul polemic al discursului din articolele consultate, pentru a evidenția particularitățile acestei categorii a presei ca fenomen social și ca reflectare a unor concepții și interese de grup.

⁴ Alte reviste de cultură precum *Vatra* (revistă a uniunii scriitorilor Tg. Mureș), *Apostrof*, *Orizont* (revistă a Uniunii scriitorilor Timișoara), *Secolul 20* (fosta *Secolul 21*), *ContraPunct*, *Timpul*, sunt specializate pe literatură, arte vizuale și sunt foarte puțin orientate pe un conținut critic/polemic de opinii și atitudini civice, ori socio-politice.

Identitatea culturală românească este bine reprezentată în descrierea profilului oricăreia dintre revistele supuse investigației. De exemplu în săptămânalul *Observator cultural*, cu ocazia relansării revistei, Carmen Mușat Matei nota în editorialul său:

”Contextul în care reapare *Observator cultural* este diferit și pentru ca în ultimii cinci ani s-a produs o falie în cultura română, determinată în bună măsură de o versiune autohtonă a celebrei *querelle des anciens et des modernes*, care a divizat în mod riscant și, în bună măsură, artificial intelectualitatea românească, antrenând într-o dispută ce ar fi trebuit să rămână la nivelul ideilor nenumarate simpatii și antipatii personale, reacții umorale, frustrări și resentimente mai vechi sau mai noi.

Cred că într-o Românie care se pregătește nu doar să intre în Uniunea Europeană, ci și să adere la valorile comunității europene, a sancționa dreptul la diferență în termenii unui „delict de opinie” trădează o mentalitate marcată de autoritarism. Diferențele de gândire constituie, de fapt, realitatea și norocul unei culturi vii, una dintre consecințele benefice ale polemicilor de idei fiind chiar dinamizarea și diversificarea vieții culturale, care nu are decât de câștigat pe termen lung.”

Sursa: http://www.observatorcultural.ro/Spiritul-critic-in-actiune*articleID_12640-articles_details.html

Dezideratele exprimate de redactorul șef al publicației în anul 2004 demonstrează speranța că identitatea culturală națională își va regăsi fâgașul în contextul unei noi ordini sociale și valorice dominată de cultura europeană. Observăm că părerile exprimate de autoare nu s-au împlinit, iar efortul publicației de a urma această linie a fost cu atât mai mare. Provoacările au venit deopotrivă din exterior, cât și din interior.

În ce privește caracterul polemic al acestei reviste, poziția declarată în același editorial este următoarea:

”*Observatorul cultural* va pleda pentru dreptul la diferență, multiculturalism și corectitudine politică, va da drept la cuvânt tuturor celor care au ceva substanțial de spus, fără excese, fără atacuri la persoană, dar cu argumente și bună-credință. Nu vom ocoli „subiectele sensibile”, vom „observa” și vom sancționa derapajele etice, incongruențele de atitudine, dar nu vom inventa „legionari” și „bolșevici” acolo unde nu sunt. Cred că în materie de cultură nu există teme sau autori tabu și, cu atât mai puțin, consens. Există opere valoroase și autori crora nimic din ceea ce e omenesc nu le este străin. A pune în discuție umbrele din existența unui autor contemporan sau de mult timp dispărut – cum ar fi opțiunile sale ideologice la un moment dat – este un act necesar, care nu presupune, automat, contestarea operei. În fond, nimeni nu poate fi redus la o singură dimensiune și condamnat fără drept de apel în baza unui gest sau a unei opțiuni discutabile din punct de vedere etic, ideologic sau axiologic.”

Sursa: http://www.observatorcultural.ro/Spiritul-critic-in-actiune*articleID_12640-articles_details.html

România literară se descrie astfel:

”Autoritatea intelectuală a „României literare“ și prestigiul de care se bucură sunt datorate atât personalității colaboratorilor cât și capacității de a se implica în toate evenimentele semnificative ale vieții culturale. Ea însăși a generat evenimente organizând dezbateri cu ecouri multiple în rândul cititorilor, inițiind anchete, interviuri, angajându-se în polemici pe teme de larg interes, orientând atenția publicului spre adevăratele valori artistice. În condiții neprielnice, înainte de 1989, „România literară“ a izbutit să apere valorile autentice, să discrediteze falsele valori, să promoveze spiritul critic și rațional, de factură democratică. Revista a respins consecvent propaganda naționalist-șovină, desfășurată sub emblema protocronismului, și a avut de suportat, din această pricină, atacurile virulente și sistematice ale publicațiilor stipendiate de Securitate („Săptămîna“ ș.a.). Un alt moment semnificativ al luptei pentru adevăr în cultură, pentru respingerea imposturii agresive, a fost legat de cazul plagiatului comis în anii '80 de Eugen Barbu. Deși acesta era susținut de autoritățile comuniste revista noastră și-a asumat riscul spunerii adevărului.”

Sursa: http://www.romlit.ro/revista_ro

O privire comparativă a celor două fragmente evidențiază clare diferențe de abordare a demersului de factură polemică. Ideea de bază a profilului *României literare* este să prezinte cu insistență ”importanța națională a revistei” legitimată de prezența în paginile ei a numeroase personalități culturale românești, care au contribuit periodic, sau în rubrici permanente la revistă.⁵ Sunt enumerate câteva zeci de personalități culturale față de care săptămânalul *România liberă* manifestă condescendență. Prin urmare constatăm o recunoaștere indirectă a oamenilor de cultură de la noi, în special ai acelor formați inclusiv datorită șanseii ca, la un moment al carierei lor, să colaboreze cu această revistă.

Profilul editorial al publicației, *România literară* este descris astfel:

⁵ http://www.romlit.ro/revista_ro, la rubrica ”prezentarea revistei”.

Bibliografie

Ferréol, Gilles & Jucquois, Guy, *Dicționarul alterității și al relațiilor interculturale*, Editura Polirom, Iași, 2005.

Leclerc, Gerard, *Modernizarea culturală. Civilizații puse la încercare*, Editura Știința, Chișinău, 2003.

Matei, Sorin Adam, Momescu, Mona (eds.), *Idolii forului. De ce o clasă de mijloc a spiritului este de preferat „elitei” intelectualilor publici*, Editura Corint, București, 2010.

<http://www.revista22.ro>.

<http://dilemaveche.ro>.

<http://www.romlit.ro>.

<http://www.observatorcultural.ro>.

”Profil editorial

România literară este o publicație hebdomadară de cultură (în sens larg): interesul revistei se îndreaptă spre literatură (poezie, proză, comentariu critic, istorie literară, analize), arte, politologie, istorie, sociologie etc, adică științe umane.”

Sursa: http://www.romlit.ro/revista_ro

La rândul său, *Dilema Veche*, o apariție pitorească în peisajul publicațiilor, este tot un săptămânal cultural, dar de o factură aparte, întrucât ia în considerare varianta de a nu putea fi încadrabilă în categoria revistelor culturale, deoarece are o perspectivă culturală/intelectuală de abordare și urmărește fenomenul cultural, însă subiectele abordate în revistă, precum și lipsa unei structuri în funcție de domeniile culturii, o fac să nu fie o revistă *propriu-zis* culturală. În plus, *Dilema Veche* include în cultură atât creațiile ca produse culturale, cât și comportamente, atitudini, mentalități, moda/modele, ideile despre societate. Observăm că orientarea *Dilemei Vechi* este mai degrabă aceea a unei reviste de opinie și de atitudine culturală în care sunt promovați intelectuali care au ceva de spus în sfera publică și care pot fi sursă de formare a opiniilor. *Dilema Veche* este ”săptămânal de opinii și dezbateri pe teme din actualitatea culturală, socială, politică, adresat unui public care reflectează asupra problemelor societății, are opinii proprii și dorește să și le exprime/să comunice/să intre în dialog, un public fidel (cu un nucleu tare de cititori addicted), diversificat în funcție de vârstă, în majoritate cu studii superioare și cu venituri peste medie.” Este singura revistă culturală de la noi care se numește ”o revistă europeană”.

Valorile promovate de revistă, așa după cum se declară în prezentare, sunt:

”Exprimarea liberă a opiniilor, într-un mod argumentat; respectarea opiniilor celuilalt, dialogul dintre elite și societate = puncte de vedere ale unor intelectuali asupra diverselor probleme ale societății (“public intellectuals”); reflecția, deliberarea – nu verdictele ferme; rafinamentul, “clasa”, “stilul” umorul, buna dispoziție, tonul relaxat, ironia.”

Sursa: <http://dilemaveche.ro/publicitate>, vezi document Power Point atașat

Ceea ce atrage îndeosebi atenția este includerea, în cadrul prezentării revistei, a rezultatelor unei anchete sociologice referitoare la *profilul cititorului revistei*. Cât de reale sunt nu putem ști cu certitudine, însă dincolo de rezultate ne interesează ceea ce a măsurat sondajul: nivelul studiilor, nivelul veniturilor, distribuția pe zone geografice a celor mai fideli cititori, promovarea calității de ”public care citește”. *Dilema Veche* are, de departe, cea mai bună prezentare de marketing. Nu insistăm pe subiectul surselor de finanțare ale revistelor de cultură. Analiza de față evidențiază deschiderea și orientarea pro-europeană, iar cel puțin la nivel declarativ, revista nu are printre obiectivele sale promovarea identității culturale românești. Spiritul critic și ironia fină ale *Dilemei* surprind mai degrabă subtilitățile defectelor culturii românești și a gradului de civilizație al națiunii.

Dacă am aflat că revista *Observator cultural* își declară radicalitatea unor opinii și luări de poziții, în măsura în care ele sunt justificate, *Revista 22* se înscrie în raport cu prima, pe o

direcție mult mai radicală a exprimării opiniilor. Ne vom limita în acest caz să reproducem o autodescriere preluată de pe situl oficial:

"22" se adaptează din mers schimbărilor societății românești, fiind cunoscută ca cel mai bun săptămanal de cultură politică din România.

Sursa: http://www.revista22.ro/despre_noi.php

Concluzii

Dincolo de formarea intelectuală a personalităților culturale care publică în aceste reviste, se remarcă o abordare ideologică subordonată intereselor, care, finanțând publicațiile, controlează și orientează conținutul articolelor. Zona de interes și de influență a acestor publicații culturale de caracter general se adresează unui public bine delimitat. Impresia generală a lecturării acestui tip de presă este că uneori cititorul este trecut în plan secund, pus între paranteze, sau între virgule, atâta timp cât, în paginile acestor publicații găsim informații și opinii personale, referitoare la aspecte legate de trăsăturile morale sau lipsurile profesionale ale "concuranților" și subiectul unor articole întregi. Formarea opiniei publice cu specific cultural nu înseamnă să polemizezi cu persoane, ci cu ideile lor valorizate cultural.

Identitatea înțelească prin raportarea la celălalt evidențiază o caracteristică identitară românească: necesitatea acută a exersării dialogului și a învățării de a-l asculta pe *celălalt* cu diferențele sale de opinie și de atitudine. În plan cultural acest lucru se impune cu atât mai mult, întrucât, în accepțiunea sa largită, cultura înseamnă și gradul de civilizație al unei societăți/națiuni.

Din perspectiva publicului consumator de cultură aceste răfuieli între orgolii, frumos ambalate din condei, pot face cel mult, deliciul de moment al unui transfer empatic de genul "bine-i zice." Funcția culturală este suspendată. Așteptările publicului și ceea ce oferă de multe ori aceste publicații prin intermediul intelectualilor publici promovați astfel de reviste sunt cel puțin înșelate, dacă nu chiar dezamăgitoare, iar caracterul identitar al culturii se diluează uneori în drepturi la replică și plățirea unor polițe personale care nu au legătură cu fondul cultural invocat.